

EFSANELER ÜLKESİ ÇİN'E YOLCULUK

Gülten Dayıoğlu 1935 yılında Kütahya'nın Emet ilçesinde doğdu. Öğreniminin bir bölümünü Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaptı. İstanbul'da Atatürk Kız Lisesi'ni bitirdi. Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu. Dışarıdan sınavlara girerek ilkokul öğretmeni oldu. 1977 yılında bu görevinden ayrıldı. Romanlar, öyküler, radyo ve televizyon oyunları yazdı. Yurtdışındaki işçi çocuklarının eğitim sorunları ile ülkemizdeki ilköğretim düzenini irdeleyen araştırmalar yaptı. Halen yoğun biçimde yazmayı sürdüren Gülten Dayıoğlu'nun yayımlanmış kitaplarından bazıları şunlardır:

Fadiş, Dört Kardeştiler, Yurdumu Özledim, Suna'nın Serçeleri, Ben Büyüyünce, Dünya Çocukların Olsa, Akıllı Pireler, Işın Çağı İnsanları, Ölümsüz Ece, Kaf Dağı'nın Ardına Yolculuk, Leylek Karda Kaldı, Kırmızı Bisiklet, Okyanuslar Ötesine Yolculuk, Kenya'ya Yolculuk, Mısır'a Yolculuk, Meksika'ya Yolculuk, Yeşil Kiraz, Yeşil Kiraz 2, Yada'nın Gizilgücü, Mo'nun Gizemi, Mo'nun Gizemi 2- Otran, Yanardağın Yankısı, Ece ile Yüce 1-5, İz Sürücü Köpekler Serisi 1-10.

Gülten Dayıoğlu'nun
YKY'deki kitapları:

- Okyanuslar Ötesine Yolculuk (1992)
Yeşil Kiraz (1992)
Kenya'ya Yolculuk (1993)
Mısır'a Yolculuk (1994)
Yeşil Kiraz 2 (1995)
Meksika'ya Yolculuk (1995)
Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi (1996)
Yanardağın Yankısı (2021)
Yüzler ve Sözler (2023)
Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve
Patagonya'ya Yolculuk (2024)
Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk (2024)
Ece ile Yüce 1-5 (2024)
Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk (2025)
Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk (2025)

İz Sürücü Köpekler - A Takımı

- 1- A Takımı Doğuyor (2024)
2- A Takımı İz Sürmeyi Öğreniyor (2024)
3- Cılızım'ın Başı Dertte (2025)
4- Koş Cılızım Koş (2025)
5- Kayıp Çocuğın Peşinde (2025)
6- Çokbilmiş Kahraman Oluyor (2025)
7- Astronot Köpek Laika'nın Anısına (2025)
8- Sibiryalı Kurnaz Tilki ile Karabey (2025)

GÜLTEN DAYIOĞLU

Efsaneler Ülkesi
Çin'e Yolculuk

YAPI KREDİ YAYINLARI

İçindekiler

ÇİN YOLLARINDA • 7

URUMÇİ • 10

PEKİN • 17

İmparator Mezarları • 27

Çin Seddi • 29

Yasak Şehir • 34

Yazlık Saraylar • 43

Cennet Mabedi • 46

Davul Pagodası • 47

XİAN • 49

Terracotta (Kil) Askerler • 53

1200 Yıllık Cami • 62

ŞANGHAY • 68

Çocuk Sarayı • 71

Yeşim Buda Heykeli • 75

FOTOĞRAFLAR • 79

Çin Yollarında

Sevgili okuyucularım! Hazır olun. Hep birlikte EFSANELER ÜLKESİ ÇİN'e gidiyoruz.

İlkokul dördüncü sınıftaydım. Bir gece düşümde ÇİN'e gittim. Çin Seddi'nin oralarda korku içinde dolaşırken çevremi çekik gözlü Çinliler sarmasın mı! Hepsi de üstüme geliyor gibiydi. Bir yandan da, "Sen Türk'sün. Çin Seddi'nde ne işin var?" diye azarlıyorlardı beni. Korkuyla bağırarak uyanmıştım. Gördüğüm düşü anlattığımda annem, "Aman kızım, uyurken yorgan üstünden kaymış, sırtın açıkta kalmıştır" diye kestirip atmıştı. Kendisi, akıl erdiremediği garip düşleri hep böyle yorumlardı.

Oysa gördüğüm düşün yorganla filan ilgisi yoktu. O günlerde tarih ve coğrafya derslerinde, Çin'i işliyorduk. Öğretmenimiz, elinden geldiğince Çin'i öğretip Çinlilerin, atalarımız olan Türk boylarıyla kavgalarından söz ediyor; Çin Seddi'nin Türk akıncılarından korunmak için yapıldığını belirtiyordu. Sonra gözlerini şakaklarına doğru çekerek sevimli, çekik gözlü Çinlileri tanıtmaya yelteniyordu. Gördüğüm düş, buradan kaynaklanıyordu.

Daha sonraki öğrenim dönemlerimde, engin Çin uygarlığını ve dillere destan Çin efsanelerini öğrendim. Ortaokulda,

Marco Polo'nun Çin gezisini yutar gibi okudum. Lisede, Amerikalı kadın yazar Pearl S. Buck'ın Çin'de geçen romanlarına sardım. Sonra, ünlü Çin düşünürü Konfüçyüs'ü merak ettim. Bir süre de onunla ilgili kitapları yalayıp yuttum. Ve Çin diyarı, burnumda tütmeye başladı. Hele Çin'de son yıllarda yapılan arkeolojik kazılar! Çin saraylarındaki dillere destan yaşamları gösteren filmler!.. Sonunda düşlerim gerçekleşti. Eşimle birlikte Çin yollarına düştük.

Daha önceki gezilerde olduğu gibi Çin gezisinde de gördüklerimi, duyduklarımı okuyucularımla paylaşmadan duramadım. Yolculuğun ilk adımından sonuna dek her şeyi sizler için minik teybime kaydettim. Gezi boyunca hep sizlerle birlikte gibiydim. Teybe kayıt yaparken sanki sizlerle karşı karşıyaydım.

Acıları olduğu gibi sevinci, coşkuyu, iyilikleri, güzellikleri de insanlarla paylaşmak öylesine doyumsuz bir duygu ki! Bakalım birlikte çıktığımız bu Çin gezisi, sizleri de benim kadar sevinçli, coşkulu ve mutlu kılacak mı?

Çin'e gitmek, oldukça zorlu bir yolculuğu göze almak demekti. Her şeyden önce yol gözümde büyüüyordu. Çin, gerçekten İstanbul'a çok uzak. Biz koca Asya kıtasının bir ucundayız. Çin ise ta öteki ucunda!

Yolculuk, İstanbul'da Atatürk Havalimanı'ndan başladı. Gezi tutkunu, Çin meraklısı yirmi yedi kişi, küçük ve oldukça eski bir Çin uçağına doluştuk. Yüz elli kişilik uçakta toplam otuz beş kişiyiz. Özel uçaktaymışız gibi koltuklara yayıldık. Elimizdeki Çin ile ilgili kitapları okumaya başladık.

Kitap okumanın yararlarına, bir de korkuyu yenme özelliğini eklemek gerek. İnsan, okumaya dalınca her şeyi unutup. Yerden on bin metre yüksekte, çatırdayıp zangırdayan bir demir kuşun karnında ve koyu karanlıkta, ta Asya'nın doğu

yakasına doğru yol almakta olduğunu filan aklından çıkarıyor. Böyle duyuyorum. Ama arada bir içinde bulunduğum durumu düşünmekten de kendimi alamıyorum. Uçak bu ürkünç karanlıkta Asya steplerine, Gobi Çölü'ne ya da Himalayalar'ın doruklarından birine düşüverse bizleri kim arar, kim bulur?

Ne var ki bu tür korkunç düşüncelerden çabucak sıyrılıp hemen kitabıma sığınıyorum. Bu çağda korkulara tutsak olup da kabuğuna çekilmek elbette akıl işi değil. Hem uzmanların belirttiğine göre, taşıtlar içinde en az kaza, uçaklarda oluyor-muş.

Kaptan pilot, yolun yarısında iniş yapıp yakıt alacağımızı açıkladı. Uçağımız sabaha kadar Birleşik Arap Emirlikleri'nin Sharjah (Şarika) kentine indi. Burası, çöl ortasında düşsel bir vaha gibi. Kimi yer yapay, kimi yer gerçek bitkilerle yeşillendirilmiş. Hele çiçekler öylesine göz alıcı, iç açıcı ki! Havalimanının mimarisi de bir başka güzel. Dükkânlar ıslık ıslık, vitrinler dünyanın dört bir yanından gelme mallarla dolu. Uçağımız yakıt alıp temizlenirken, şöyle bir geziyoruz havalimanını. Uzun etekli ve kasket şapkalı üniformalar içinde kadın polisler pek ciddi bir görünümde. İçlerinden biri hamile. Belindeki son model tabancayla karnındaki bebek neredeyse burun buruna.

Tuvaletler öylesine temiz ki!.. Anlaşılan buranın halkı, turizmin baş kuralının temizlik olduğunu çok iyi biliyor.

Alana başka uçaklar da iniyor. Bir anda, salonlar Arap gezginlerle doluyor. Vitrinlerdeki lüks mallar göz açıp kapayıncaya dek kapışılıyor. Bizler bu hızlı alışverişi ağzımız açık izlerken uçağa çağrılıyor.

Urumçi

Çin sınırları içinde ilk durağımız URUMÇİ. Urumçi, Çin'in Sincan Bölgesi'nde bir milyon* nüfuslu bir kent. Tien-Şan Dağları'nın eteğine kurulmuş olan bu kentte, Uygur ve Kazak Türkleri yaşıyor. Sincan, uçsuz bucaksız Çin toprakları içinde küçük bir Türk Müslüman adası görünümünde.

Urumçi Havalimanı'na indiğimizde, doğrusu ürküyle irkiliyorum. Alan göz alabildiğine uzanan bir ovanın orta yerinde. Her yer karla kaplı. Isı sıfırın altında on derece. Uçağın çevresi ve alan binası, çığ gibi kadın ve erkek askerlerle sarılmış. Askerler, topuklarına dek uzanan içi kürklü kalın kaputları ve kocaman kürk şapkalarıyla insana gözdağı verir bir görünümdeler. Ya da en azından onları ben öyle algıladım.

Otobüse doluşup kente gidiyoruz. Yollar rengârenk insan kalabalığıyla dolu. Otelimiz kentin içinde. Sözde Urumçi'nin en lüks oteliymiş. Ama bizim Anadolu otelleri görünümünde. Buraya pek turist gelmediğinden her şey oldukça özensiz.

Çin yolculuğuna çıkarken her türlü zorluğu ve olumsuz koşulları, hatta tehlikeyi göze aldığımızdan durumu pek dert edinmiyoruz.

* 2021 verilerine göre Urumçi'nin nüfusu yaklaşık 4.5 milyon olmuştur.

Eşyalarımızı odalara yerleştirip yemek salonuna iniyoruz. Soydaşlarımız pek güler yüzlü. Bizleri hiç yadırgamıyorlar. Çok geçmeden sofraya oturuyoruz. Masanın orta yerinde, çevirdikçe ekseni etrafında dönen küçük bir masa daha var. Onun üzerinde el kadar tabaklara konmuş, adını bilmediğimiz yiyecekler bulunuyor. Birer kâse de haşlanmış pirinç konuyor önümüze. Çatal kaşık yok, tahta çomaklarla ye yiyebilirsen!.. Doğrusu, aramızda bu işi becerenler var. Çomaklarla pirinç tanesi avcılığını yapmayanlar, çatal kaşık istiyorlar.

Daha sonra asıl yemekler geliyor. Ne var ki bunları yiyebilmemiz olanaksız. İşkembe, paça, tavuk, kelle, ciğer, ot, kökten oluşma yemekler. Acılı, tatlı, ekşili saclar.

İyi ki suda haşlanmış pirinç verdiler. Burada pirinç haşlaması, ekmek yerini alıyor. Biz de pirinçle bir güzel karnımızı doyuruyoruz. Bir litrelik suyun, bizim paramızla otuz bin lira olduğunu öğrenince su içmekten vazgeçiyoruz. İyi ki de vazgeçmişiz. Yemeğin ardından sunulan yasemin çayı öyle güzel ki! Susuzluğumuzu da böylece gidermiş oluyoruz.

Çevredeki masalarda yerli halk, durmadan yiyip içiyor. Önlerine konan yemekleri, kapışırçasına atıştırıyorlar. Arada bir bizlere bakıyor, sadece pirinç yediğimizi görünce şaşkın şaşkın gülümsüyorlar.

Odalarımıza çıkıp üstümüzdeki giysilerle yataklara soku-luyoruz. Çünkü yatakların durumu bunu gerektiriyor. Uykuyu boş yere bekliyoruz. Çünkü bizim yattığımız saatlerde Türki-ye’de sabah oluyor. Buna alışmak epey zor.

Sabahleyin, Urumçi gezisine çıkıyoruz. Burası, bizim İç Anadolu kentlerimizin, otuz kırk yıl önceki halini andırıyor. Sokaklar kalabalık, yollarda özel araba yok. Halk otobüs-leri var. Ama halkın çoğunluğu kent içi ulaşımında bisiklet kullanıyor.

Caddelerde küçük dükkânlar yok. Büyük devlet mağazaları var. Bir de bizim semt pazarlarını andıran, açık çarşılar. Pazar tezgâhlarındaki mallar öylesine karmakarışık ki! Çöp şiş ya da külbastı dumanları allı yeşilli, telli pullu kumaşları bürüyor. İşkembe, kelle, paça kazanlarının buharları ve de kokuları birbirine karışıyor. Eksi dokuz derecede halk, sokaklara konan masalarda bu özgün yiyeceklerle karnını doyuruyor. Sokak restoranlarındaki masalar, günün her saatinde iştahlı insanlarla dolu oluyor.

Gençler, kaldırımlara yerleştirilmiş masalarda bilardo oynuyorlar. Hem de onca soğuğa karşın paltosuz, şapkasız, eldivensiz çoğunluğu.

Kentte tek bir üniversite var. Urumçi’de okuryazar oranı düşük. Yetenekli çocuklara, devlet yardım ediyor. Gerisi işçi olarak yaşamını sürdürüyor.

Sincan Bölgesi tümüyle Türk yurduymuş. Sonradan, Çin egemenliğine girince, Çinliler de gelip yerleşmişler. Sokaklarda, yerli halk ile Çinlileri ayırmak zor olmuyor. Çinliler asker giysili, siviller de kadın erkek asker kasketli. Kazaklar, kürk kalpaklı; Uygurlar ise ya geleneksel süslü, işli başlıklar giyiyor ya da beyaz takke ile geziyorlar. Çin’de beyaz takkelilerin Müslüman Çinli olduğunu bilmeyen yok. Biz de daha Çin’e adım atar atmaz, bu durumu öğrenmiş olduk. Öteki kentleri gezerken, bu beyaz takkeliler de kim diye sormaktan kurtulduk.

Kent meydanından geçerken, birbiriyle koklaşan iki at heykeli gördük. Türklerin at tutkusunu vurgulayan bu heykeller, pek anlamlı ve sevimliydi.

Cadde ve sokaklardaki tüm tabelalar, iki ayrı dille yazılmış. Biri Uygurca, öteki Çince. Sincan özerk bir bölge. Ama Çin’e bağlı. Bu yüzden bu uygulamaya karşı gelemiyor. Urumçi’de saat ayarı uygulaması da ilginç. Bir yerel saat var,

bir de Pekin saati. Halen ikisi de kullanılmakta. Yerel saat, Pekin saatinden iki saat geri.

Urumçi sokakları pek renkli, canlı, neşeli. Halk yoksul. Ama öylesine güleç ve sağlıklı bir görünümde ki! Gelir düzeyleri düşük olduğundan giyim kuşamları derme çatma. Ama bizlere, “Yoksulun efendisi” dedirtecek kadar onurlu ve kişilik sahibi her biri. Sokaklarda dilenci yok. Soyulma, bıçaklama, dolandırılma korkusu da yok. Yabancılar, özellikle biz Türklerle, candan ilgi gösteriyorlar.

Sokaklarda sinemalara rastlıyoruz. Filmlerin çoğu Amerikan kökenli. Arada bir Rus filmlerine rastlanıyor.

Urumçili rehberimiz, bizi şehir müzesine götürüyor. Burası, 1950 yılında kurulmuş. Girişteki haritada, Türk boylarının bulundukları yerleri inceliyoruz. Atalarımızın dillere destan çadır konutlarından özgün örnekler var müzede.

Kıldan, çuldan, keçeden, kilimden yapılmış bu çadırların içi öylesine süslü ve göz alıcı ki!.. Yaygılar, yatak yorganlar, yastıklar yedi dağın çiçeği denen türden binbir renkli nakışlarla bezenmiş.

Çadırların önünde, Türklerin göçebe yaşamlarını, örf ve âdetlerini yansıtan temsili görüntüler var. Pehlivanlar güreşiyor. Çocuklar, kuzularla köpeklerle oynuyor. Kimileri koyunları otlatıyor. Kimi yerde kadınlar, tezgâhta bez ya da kilim dokuyor. Renk renk çiçeklerle dolu bir vazoyu andıran zarif gelinler yayık çalkalıyor. Küçükler eşeklere binmiş, çevreye neşe saçıyorlar. Göçebe atalarımız dağlarda, yaylalarda yaşadıklarından doğanın renkleriyle bütünleşmiş gibiler. Çadırlar, eşyalar, giysiler hatta semerler, eyerler yapılırken tümüyle doğadan fıskıran renklerden esinlenmiş. Sadece Asya’daki soydaşlarımız değil, Anadolu insanı da hâlâ bu renklilik geleneğini sürdürmekte.